MUZEUL NAŢIONAL BRUKENTHAL – CUSTODELE PATRIMONIULUI NAŢIONAL DE ISTORIA FARMACIEI

Muzeul de Istoria Farmaciei din Sibiu face parte din Muzeul Naţional Brukenthal, încă de la iniţierea colecţiei în 1950.
Premisele constituirii acestui muzeu au fost declanşate de naţionalizarea farmaciilor, ca efect al Legii 352 din 2 aprilie 1949, unităţile fiind împărţite în două categorii: cele care au trecut în proprietatea statului (continuând să funcţioneze astfel) şi cele care au fost închise după naţionalizare.

Inventarul farmaciilor naţionalizate cuprindea numeroase piese care, prin vechimea şi importanţa lor ştiinţifico-tehnică, trasau linia evolutivă a dezvoltării nobilei profesii de farmacist în România. Ca urmare, în 1949, a fost elabora un Decret al Ministerului Sănătăţii ce prevedea concentrarea tuturor vestigiilor din domeniul istoriei farmaciei (existente la unităţile farmaceutice din ţară), la Muzeul Brukenthal din Sibiu.

Începând cu **anul 1950**, peste 70 de farmacii, oficii farmaceutice și instituţii medicale, aflate în 32 de localităţi de pe întreg cuprinsul ţării, au răspuns actului normativ. Colecţia, astfel constituită, s-a aflat în regim de depozitare timp de peste 20 de ani, până la încheierea inventarului şi amenajarea sediului.

Muzeul a fost inaugurat pentru public în anul 1972.

După inaugurare, colecţia muzeului s-a diversificat şi mărit, cuprinzând astăzi 6.624 piese, structurate potrivit următoarelor categorii generale: mobilier şi accesorii specifice; recipiente farmaceutice (flacoane, borcane); instrumente de laborator, maşini şi aparatură caracteristică domeniului; instrumente şi accesorii medicale; cărţi, documente; inventarul homeopatic (flacoane şi truse).
Sursele de proveniență ale acestor preparate medicamentoase, ustensile, recipiente, cărţi şi documente istorice sunt centre renumite ale Europei precum: Viena, Dresda, Leipzig, Berlin, Stuttgart, Budapesta, Londra și Paris, de unde au fost achiziţionate de către farmaciştii care profesau în România, constituindu-se astfel un **patrimoniu internațional**.

Tematica expoziţiei de bază a muzeului, cuprinzând peste 60% din colecţie, a fost modificată o singură dată de-a lungul timpului, conceptul general fiind cel adoptat în 1972, cu schimbări în 1993.

PESTE CINCI SECOLE DE ISTORIA FARMACIEI

Motivul pentru care a fost ales Muzeul Brukenthal pentru gestionarea acestor obiecte istorice nu este întâmplător, fiind primul muzeu deschis oficial în România, în anul 1817; totuși, factorul decisiv l-a constituit localizarea geografică.

Sibiul este oraşul cu cea mai bogată tradiţie din Transilvania în ceea ce priveşte dezvoltarea instituţiilor sanitare, începând cu secolul al XIII-lea.
Sfatul comunei Sibiu – Villa Hermani sau Cybinium – a înfiinţat, în 1292, un spital comunal şi l-a predat ordinului Fratribus Cruciferis de Ordine Sancti Spiritus, unde urmau să fie îngrijiţi săracii şi bolnavii. Acesta a fost primul spital de pe teritoriul de astăzi al României.
Papa Urban al IV-lea (1195 – 1264) scria, în anul 1262, despre ordinul religios mai sus amintit, că acorda o atenţie deosebită preparării medicamentelor.

În anul 1386, spitalul a trecut sub administraţia directă a oraşului Sibiu.
Putem spune că în incinta acestui spital s-au pregătit, în mod legal, primele medicamente.

Prima farmacie din Sibiu, dar şi de pe teritoriul actual al României, atestată documentar, este farmacia din 1494, menţionată sub denumirea de „farmacia oraşului” (Stadtapotheke).
Mulţi istorici consideră că aceasta a fost înfiinţată înainte de 1494.
Prima chitanţă eliberată (păstrată la Arhivele Naționale ale Statului, Sibiu), datează din anul 1494, aceasta indicând faptul că farmacistul Johannes primeşte, din partea oraşului, suma de 0,5 florini pentru anasonul necesar farmaciei.
Pentru conducerea farmaciei, în 1495, a fost adus un farmacist cu numele de Martinus Flaschner (diriginte: 1495-1507) din Germania, care primea un salariu de 10 florini de la oraş.
Farmacia orăşenească (inaugurată în 1494) trece, între anii 1709 - 1710, în proprietate particulară, fiind mutată de Dr. Johann Vette (noul proprietar), dintr-o clădire aflată în Piaţa Mare, lângă turnul bisericii romano-catolice, în casa sa, pe al cărei loc, în prezent, se află Casa Albastră. El numeşte noua farmacie „La Vulturul Negru” (Die Apotheke Zum Schwarzen Adler).

La sfârşitul secolului al XIX-lea, în Sibiu funcţionau 6 farmacii publice şi o farmacie militară, fiind un oraş cu o bogată tradiţie în acest domeniu.

Imagini documentare (stânga și dreapta) reprezentând exteriorul și interiorul farmaciei „La Coroana” în secolele XVIII – XIX (Nr. inv. GD 18257, GD 18258 Colecția veche a Muzeului Brukenthal)

FARMACIA „LA URSUL NEGRU" (*DIE APOTHEKE ZUM SCHWARZEN BAEREN*) 1609 – 1949
ACTUALUL MUZEU DE ISTORIA FARMACIEI

Clădirea care adăposteşte astăzi muzeul este un monument istoric de arhitectură, datând din anul 1568 şi prezentând numeroase elemente gotice şi renascentiste specifice: spaţii boltite la subsol şi parter, deschideri semicirculare sprijinite pe stâlpi de piatră în forme diferite, un tronson boltit semicilindric, iar structura plafoanelor interioare este decorată cu tâmplărie de epocă.
Unul dintre stâlpii exteriori, care sprijină arcadele, este incizat cu anul ridicării clădirii.

Motivul pentru care muzeul a fost inaugurat în această clădire se datorează funcționării în acest loc a uneia dintre cele mai vechi farmacii sibiene, a treia în ordine cronologică, înființată în sec. XVI, denumită „La Ursul Negru" (*Die Apotheke Zum Schwarzen Beren*).
Imobilul a folosit ca locuinţă, oficiu şi laborator al farmacistului diriginte, din 1760 până în 1949, aproape 200 de ani.

Numele „La Ursul Negru**"** i-a fost dat de farmacistul Johann Georg Kayser (1789 - 1820), care a cumpărat farmacia în 1809.
Din 1852, farmacia trece în proprietatea farmacistului Gustav Adolf Kayser (1817-1878), fiul lui Johann Georg Kayser.

Primul farmacist menționat ca diriginte a fost Georg Schirmer, activ între anii 1621 și 1644.

Clădirea Muzeului de Istoria Farmaciei se află în Piața Mică a orașului Sibiu, nr. 26

A treia farmacie, „La Ursul Negru” (Die Apotheke Zur Schwarzen Beren), sediul Muzeului de Istoria Farmaciei, a luat ființă în jurul anului 1609.

Piața Mică din Sibiu, astăzi.

În 1874, **Gustav Adolf Kayser** coordona activitatea tuturor farmaciilor din districtul Sibiu, în care erau incluse 18 localităţi.

Acesta a fost, de asemenea, unul dintre membrii fondatori ai Muzeului de Istorie Naturală din Sibiu, departament al Muzeului Naţional Brukenthal.

El a lăsat moştenire muzeului un valoros ierbar, compus din 57 de fascicole, cuprinzând peste 1.700 specii de fanerogame şi criptogame din Transilvania.
Ierbarul Kayser este şi astăzi, prin specimenele conţinute, un document de bază, fundamental pentru studiul plantelor din Carpaţi, poziţionându-l astfel, pe Kayser în rândul cercetătorilor de renume al florei Munţilor Făgăraş.

Datorită stării precare de sănătate a lui G.A. Kayser, între 1875-1878, a fost angajat ca farmacist Karl Henrich. După moartea lui Kayser, în 1878, moştenitorii şi coproprietarii farmaciei i-au încredinţează conducerea lui **K. Henrich**, până la moartea acestuia din urmă, survenită în 1898.

Din 1903, farmacia este preluată de către **Guido Fabritius** (1907 - 1998) care o deține în proprietate până la naţionalizare.

Decretul înaintat în 1949, transformă farmacia în depozitul celor peste 6.000 de obiecte de istoria farmaciei.

Între anii 1777-1779 a activat la Sibiu
CHRISTIAN FRIEDRICH SAMUEL
HAHNEMANN
1755 - 18
medic german fondatorul homeopatiei
MUZEUL DE ISTORIE
A FARMACIEI

ORGANIZAREA MUZEULUI

Muzeul este organizat după modelul unei farmacii clasice.

Vizitatorul pătrunde, de îndată ce deschide uşa muzeului, în **oficină**, element tradiţional în configuraţia farmaciilor, având funcţia de prezentare, preparare şi vindere a produselor medicamentoase.

Trecerea din oficină spre laborator se face printr-un **hol**, unde sunt expuse diferite obiecte utilizate în tehnica farmaceutică dar şi în cea medicală.

Spaţiul, în care a fost reconstituit **laboratorul farmaceutic** al secolelor XVIII – XIX, ilustrează complexitatea proceselor de elaborare a medicamentelor şi evoluţia acestora.

Ultima sală a expoziţiei este rezervată **homeopatiei**, ilustrând interesul de care s-a bucurat această doctrină terapeutică la Sibiu.

OFICINA

Primele puncte farmaceutice (sau dispensarii) au evoluat de la construcţiile de lemn aflate în apropierea bisericilor sau în locurile comerciale din perioada Evului Mediu, la punctele de desfacere din clădiri situate în zone centrale ale oraşelor.
Spre deosebire de amenajarea actuală a unei farmacii, era comun până în secolele XVII – XVIII, ca în oficină să nu aibă acces decât farmacistul. Pacientul îi înmâna farmacistului reţetele printr-o fereastră mică, situată la intrarea în oficină.
Cu timpul, **farmacia de oficină** a permis clientului să asiste la pregătirea remediilor celor mai simple.
În centrul oficinei se afla masa de receptură, care avea funcţie atât de tejghea pentru vinderea medicamentelor cât şi pentru prepararea remediilor.

De aceea, dacă veţi avea curiozitatea să treceţi după masa de receptură, să ocupaţi locul farmacistului, veţi observa numeroasele sertare din lemn şi dulapurile care deserveau păstrării remediilor şi a componentelor lor.

Pe masă de receptură a muzeului sunt etalate obiecte esenţiale practicii farmaceutice ale perioadei: **mojare din bronz secolele XVII – XVIII**, folosite în operaţiile preliminare de preparare a medicamentelor, balanţele şi greutăţile farmaceutice din secolele XVIII – XIX.

Fig. 1

Fig. 2

Mojarul farmaceutic cu pistil a fost şi este simbolul practicii farmaceutice.
Colecţia de mojare a muzeului prezintă obiecte din secolele XVII – XIX. Acestea ilustrează nivelul de dotare a laboratorului farmaceutic, din acea perioadă.
Mojarele erau folosite în procesul de transformare a drogurilor şi a substanţelor primare în produse medicamentoase. Piesele expuse în oficină provin din diverse surse, precum: farmacii, oficii farmaceutice, Societatea Carpatină Transilvăneană şi persoane particulare din ţară. Ponderea numerică o reprezintă piesele ce provin din surse sibiene.

Piesa cea mai veche din colecţie este mojarul din bronz, datat 1597, număr de inventar F3614 (fig. 1), donat de către doctorul Ernest Klaus din Sibiu, în 1977.
Mojarul din bronz are formă tronconică, având un mâner ornamentat. În partea superioară şi cea bazală este decorat cu reliefuri inelare, rezultate prin turnare. În exterior, central, este reprezentată o figură umană. Piesa prezintă o inscripţie în partea superioară PAVLVS SCHWARTZ 15GK97 – numele posesorului iniţial. Pistilul din bronz are extremitatea inferioară ovoidală, iar extremitatea superioară în forma literei T.

Lângă această piesă, se află un alt mojar din bronz, număr de inventar F2147 (fig. 2), cu două mânere care prezintă central 3 reliefuri rezultate prin turnare.
Partea superioară a mojarul este gravată: IOH VER BALLAST ANNO DOMINI 1604.
Mojarul este decorat cu şase ornamente şi striuri inelare rezultate prin turnare.
Sub ornamentaţii prezintă reliefuri gravate la distanţă egală.

De pe masa de receptură a farmacistului, nu putea lipsi **balanţa farmaceutică**.

Balanţele expuse au fost confecţionate în Viena şi au aparţinut farmaciei „La Vulturul Negru” din Sibiu.
Ele prezintă o staţie din lemn, de formă uşor tronconică, cu suport metalic pentru balanţă, pe postament din lemn care formează 2 trepte şi are 4 sertare. Postamentul este decorat la bază cu ornamente sculptate iar pe laturi cu elemente pictate sub formă de ramuri stilizate.

Colecţia de greutăţi a Muzeului de Istorie a Farmaciei cuprinde peste 90 de piese, dispuse în casete din lemn, structurate în garnituri sau libere.
Primul sistem de cântărire implementat în Sibiu a fost cel din Nürnberg.
În 1786 a fost introdus sistemul vienez, după instrucţiunile incluse în *Pharmacopoea Austriaco – Provincialis*, editată în 1774, aceasta fiind și prima farmacopee utilizată în Transilvania.

Sistemul de greutăţi vienez avea la bază livra (civilă0 de Habsburg de 16 uncii sau 560,012 g.
Pe masa de receptură, vizitatorul poate admira greutăţi care respectă acest sistem, utilizat până în 1876.

FOL.BELLADONN.
FOL.DIGITAL.PURP.

Dacă astăzi considerăm farmaciile drept medii reci, sterile, muzeul îşi întâmpină în mod cordial vizitatorii, datorită atmosferei plăcute a farmaciilor începutului secolului al XX-lea.
Această ambianţă se datorează **mobilierului**, aflat în patrimoniul muzeului, confecţionat la Viena în anul 1902 şi care a aparţinut fostei farmacii sibiene „La Vulturul Negru".
Pe **sertare** se observă denumirile substanţelor scrise în limba latină, iar pentru cunoscători este uşor să identifice şi să alcătuiască un adevărat atlas botanic, ceea ce demonstrează că plantele erau materia primă, esenţială, în obţinerea remediilor.
Printre acestea se află şi plante extrem de toxice, marcate pe sertare prin denumirea preparatului cu font alb pe fundal negru, ceea ce în farmacie erau încadrate la categoria Venena (Toxice). Numai farmacistul putea prepara remediul deoarece, administrat în cantităţi mari, provoca moartea.

Una dintre aceste plante toxice este **degeţelul roşu** (*Digitalis purpurea* L.) plantă medicinală originară din Europa Centrală şi America de Nord. În România este întâlnit în flora spontană din poieni, la margini de păduri sau în rarişti, în zilele noastre fiind cultivat pentru extragerea digitalinei. În farmacie sunt utilizate frunzele pentru calităţi terapeutice precum cea de cardiotonic – creşte puterea de contracţie a cordului.

Desigur, din selecția de plante farmaceutice nu putea lipsi **mătrăguna** (*Atropa belladonna* L.) numită şi beladonă, doamna-codrului sau doamnă-mare, cireașa-lupului, iarba codrului sau ţilidonie. Este o plantă din familia cartofului (*Solanaceae*), perenă, întâlnită frecvent în pădurile umbroase de dealuri şi munte din Europa meridională. Planta a fost utilizată ca otravă, în Roma Antică. Înainte de Evul Mediu, era folosită ca anestezic. Din această plantă se extrăgea atropina, utilizată în boli ale sistemului nervos, actual, în oftalmologie determină midriază sau dilatarea pupilei facilitând examinarea de specialitate.

Un alt remediu Venena era obţinut din *Secale Cornutum* adică din ciuperca fitoparazită numită popular **cornul secarei**. Datorită conţinutului ridicat de alcaloizi toxici, consumul prelungit de secară infestată cu această ciupercă provoca o intoxicaţie cronică, numită ergotism sau „focul Sfântului Anton". În farmacie, ca remediu, avea efect arteroconstrictor şi venoconstrictor.

Sertarele şi poliţele dulapurilor din oficină ne dezvăluie **remedii impresionante, printre care cele obţinute din substanţe de origine animală**.

Flacon, nr. inv. F612.

Cornul de Cerb era un remediu larg răspândit, în prezent putând fi mai des întâlnit în medicina populară asiatică. Coarnele, copitele şi ghearele de animale conţin o substanţă numită *keratin*, care este o proteină cu funcţii de apărare ale organismelor care o posedă. Substanţa este rezistentă la încălzire, la acţiunea mediilor acide şi alcaline. Keratina din coarne de cerb conţine o cantitate mare de compuşi ai sulfului şi este bogată în aminoacizi care, la ardere, se transformă în alţi compuşi ai sulfului, utili în farmacie.

Flaconul din sticlă incoloră (numărul de inventar F612), a aparţinut Farmaciei de Stat Nr. 1 Vaşcău (judeţul Bihor), datat secolul al XVIII-lea, conţine medicamentul original. Signatura pictată are semn alchimic compus Ω Spiritus sau spirt/ alcool, apoi C: C: (Cornus Cervinae / cervinum) SUCC: (Succinum) semnificând în rășină mineralizată lichidă.

Borcan, nr. inv. F3534

Borcanul din sticlă incoloră (numărul de inventar F3534) a aparţinut farmaciei „La Vulturul Negru” din Sibiu, datat a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.
Prezintă inscripţie cu majuscule negre PULV: LAP: CANCR sau **pulbere din „Ochii de raci”**, într-un cadru oval, cu fond alb şi contur auriu. Conţine medicament sub formă de pulbere şi granule, de culoare albă.
„Ochii de raci” sunt concrescenţe calcaroase, aglomerate într-o substanţă gelatinoasă, care apar în stomacul racului, în perioada năpârlirii. Aceste concrescențe sunt emisferice, dure, concentrice. Datorită faptului că au în compoziție carbonat de calciu, „ochii de raci” erau utilizaţi ca remediu antiacid, antidiuretic şi erau recomandați copiilor cu lipsă de calciu.

PULV.C. BLATAS. este o pulbere obţinută prin uscarea gândacului oriental (*Blatta orientalis*) Linnaeus, 1758. **Praful de gândaci**, administrat intern, producea urinări frecvente. A fost utilizat şi pentru probleme tegumentare.

Recipientele farmaceutice, expuse după decorul şi specificul farmaciilor, evidenţiază evoluţia acestora şi a remediilor farmaceutice în secolele XVIII – XIX.

Primele, în ordinea vechimii, sunt **borcanele farmaceutice din lemn, vopsite în negru**, de formă cilindrică, baza şi capacul cu profiluri inelare, datate secolul al XVIII-lea. Se deosebesc de celelalte recipiente din oficina muzeului prin simboluri alchimice inscripţionate pe signatură, deasupra sau dedesubtul denumirii în limba latină a remediului pe care îl conţin. Aceste borcane au aparţinut farmaciei „La Coroana” din Sibiu

Simbolurile alchimice erau folosite în farmacie în secolele XVII – XVIII, pentru a evidenţia anumite elemente şi componente chimice. Analizând sursele produselor medicamentoase, pe baza inscripţiilor ce apar pe borcane, rezultă că toate acestea sunt de origine naturală. Forma de prezentare este pulberea simplă sau compusă, utilizată în prepararea medicamentelor.
Dintre simbolurile, pe care patina timpului nu le-a şters, observăm: **pulbere sau pulvis** , **dizolvat**

şi **calcinat sau oxid de calciu** .

VRA
LMNIA
VER
LACC
IN TABIL

Următoarele exponate, urmărind linia dezvoltării tehnicii farmaceutice, sunt **borcanele din lemn, datate la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi în secolul al XIX-lea**.

Acestea prezintă inscripţii cu majuscule negre postate direct pe borcan sau pe eticheta de hârtie.
Majoritatea borcanelor au fost realizate prin strunjire, fiind apoi lăcuite.
Piesele provin de la Farmacia „La Leul" Sibiu, Muzeul de Artă Bucureşti, colecţia „Saint Georges", Farmacia „La Coroana" Sibiu, Oficiul Farmaceutic Sibiu, Farmacia „La Vulturul Negru" Sibiu, Institutul de Istorie a Medicinii şi Farmaciei Cluj, Farmacia „La Vulturul de Aur" Baia Mare, Farmacia de Stat nr. 18 Alba Iulia, Farmacia de Stat nr. 2 Sibiu, Oficiul Farmaceutic Bacău, Farmacia de Stat nr. 32 Târgovişte și Farmacia de Stat nr. 12 Brăila.
Impresionant este faptul ca multe dintre borcanele din lemn, atât cele din secolul al XVIII-lea, cât şi cele din secolul al XIX-lea, conţin produsele medicamentoase originale.

FLOR. MACIDIS (numărul de inventar F741) este pulbere de macis sau mace. Macis se obţine din membrana care acoperă sămânţa arborelui de nucşoară (*Myristica fragrans*), endemic Insulelor Banda din Arhipelagul Moluccas, Indonezia. În cantităţi mici, se recomanda persoanelor cu probleme ale sistemului nervos şi digestiv.

AMYGD DULC. (numărul de inventar F742) pulbere de migdale dulci. Nativ Orientului Mijlociu și sudului Asiei, sâmburii migdalului (*Prunus dulcis* (Mill.)) sunt sursă de proteine, fibre, grăsimi şi acizi graşi esenţiali, vitamine (A, B, E, F), precum şi minerale.

BULB. SCYLAE (numărul de inventar F743) bulb de viorea. Vioreaua este o plantă toxică şi iritantă, conţinând scilitoxină, scilaina (glicozid), mucilagii şi saponine iritante. Scilaina este cea care avea proprietăţi medicinale pentru bolnavii cardiaci.

FLOR.
MACIDIS
BULB.
SCYLLAE

De la robusteţea borcanelor din lemn, trecem la eleganţa şi rafinamentul **borcanelor farmaceutice din ceramică, faianţă, porţelan şi sticlă mată**, aparţinând secolelor XVIII – XIX.
Borcanele farmaceutice din ceramică, faianţă, porţelan şi sticlă mată provin de la Farmacia „Unicorn" Cluj, Farmacia de Stat nr. 8 Sighişoara, Farmacia de Stat nr. 10 Slatina, Farmacia de Stat nr. 1 Sibiu şi Institutul de Medicină şi Farmacie Cluj.
Colecţia muzeului cuprinde 10 borcane farmaceutice din ceramică, 227 piese din porţelan și 74 piese din sticlă mată. Aceste tipuri de borcane, conţineau produse minerale, vegetale şi animale sub forma de preparate compuse: pulberi, extracte, soluţii, balsamuri, siropuri, unguente, toate elaborate în farmacie.
Denumirile medicamentelor sunt scrise în limba latină, sub forma de abrevieri, pictate direct pe borcane. Conform substanţelor inscripţionate pe borcane, rezultă că materiile prime folosite la preparare erau, preponderent, de origine vegetală.

Din cadrul acestei colecţii, impresionează, prin forma şi design, **borcanele din sticlă mată de formă tronconică, cu capac convex**, prevăzut cu buton sferoidal. Inscripţia este notată cu majuscule negre, într-un oval conturat cu roşu, ornamentat în partea superioară cu o ghirlandă de frunze şi flori de trandafir.
Acest model subliniază, încă odată, necesitatea farmaciştilor de a îmbina esteticul cu utilul, de a transforma oficina într-o sală primitoare, plăcută clientului.

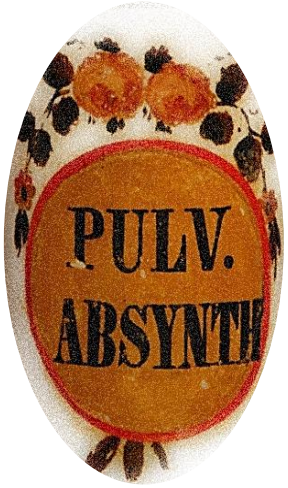

PULV. ABSYNTH (numărul de inventar F1995) este pulbere de pelin alb (*Artemisia absinthium* L.). A fost distilat prima data în secolul al XVIII-lea şi întrebuinţat ca medicament pentru afecţiunile stomacale. Din pelinul alb, anason, fenicul, angelică şi alte ierburi se obţine şi celebra băutură absint numită şi zâna verde sau licoarea diavolului, care consumată în cantităţi mari şi regulat avea efecte halucinogene.

HYDRARGYR
KAL.
FERROCYAN.
FLAV
GRAPHITES

Ultimele modele de recipiente farmaceutice expuse în oficina sunt cele aparţinând **colecţiei de flacoane şi borcane de sticlă** (colecţia numără 667 piese).

În aceste flacoane erau păstrate produse vegetale, animale şi produse chimice, sub formă de ape aromatice, extracte, decocturi, balsamuri, infuzii, răşini, soluţii uleioase, siropuri, soluţii alcoolice, tincturi, uleiuri volatile. Denumirea substanţelor este în limba latină.

Aqua carmin regia (numărul de inventar F550) – din limba latină „apă regală" – este un corosiv superior, de culoare roşie sau galbenă, format din amestecul energizant de concentrat de acid azotic (HNO3) şi concentrat de acid clorhidric (HCl), folosit, de obicei, într-o raţie de volum de unu la trei. Este unul dintre puţinii reactivi care dizolvă aurul şi platina. Este numită apă regală deoarece poate dizolva aşa numitele metale „nobile". Carmin vine de la denumirea colorantului roşu carmin, preparat din specia de insectă *Dactylopius coccus*, specifică zonei Mexicului. Este folosită femela acestei specii deoarece masculul trăieşte doar o lună.

Acidul formic, SPRI: FORMIC: (numărul de inventar F2423), a fost obţinut prin distilarea furnicilor roșii, de către naturalistul John Ray (1627 – 1705), în 1671. Furnicile secretă acest acid pentru a se proteja şi pentru a ataca. Era folosit în cazul circulaţiei lente capilare, în anumite afecţiuni dureroase şi în condiţii de paralizie de la nivelul membrelor.

Aria de proveniență a flacoanelor şi borcanelor de sticlă este vastă: Farmacia „Vulturul Negru”, Farmacia „La Coroana”, Farmacia „La Ursul Negru” toate din Sibiu, Farmacia de Stat nr. 8 Sighişoara, Farmacia de Stat nr. 18 Alba-Iulia, Farmacia de stat nr. 4 Timişoara, Oficiul Farmaceutic Timişoara, Farmacia de Stat nr. 17 Salonta, Farmacia de Stat nr. 21 Vaşcău (Jud. Bihor), Farmacia de Stat nr. 24 Valea lui Mihai (Jud. Bihor), Oficiile Farmaceutice din Iaşi şi Bucureşti.

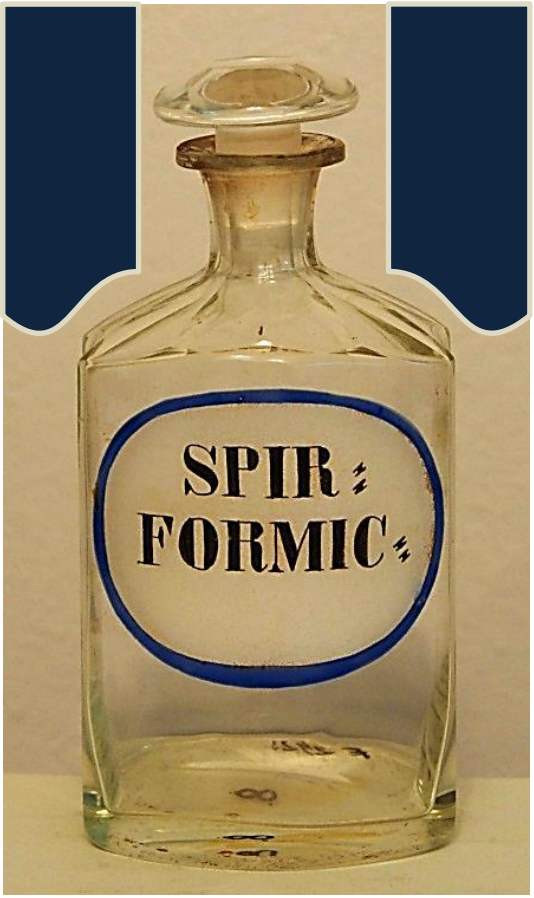

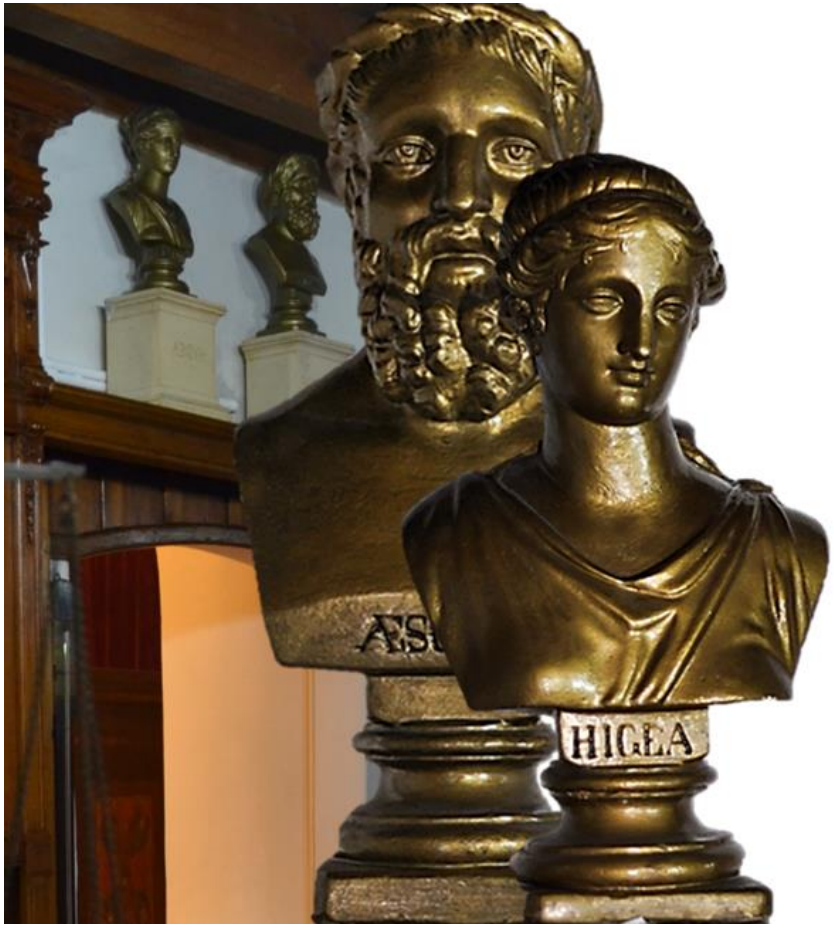

Începuturile practicii farmaceutice, a preparării remediilor, se întorc în timp, confundându-se cu vârstele legendare sau mitologice ale omenirii.

De aceea, trecerea din oficină spre laboratorul farmaciei, sursa tuturor remediilor, este vegheată chiar și astăzi de zeităților greceşti Esculap sau Asclepius şi fiica sa Hygeia.

FARMACIA ŞI MEDICINA – DISCIPLINE INSEPARABILE

Din expoziţia muzeului, nu puteau lipsi obiecte aparţinând tehnicii medicale, disciplină complementară farmaciei.
Astfel, holul de trecere de la Oficină la Laborator a fost transformat în spaţiu expoziţional.

Încă de la intrare, atenţia ne este îndreptată spre **dulapul medicului sibian Andreas Thench** (numărul de inventar F3398), datat 1703.

Lângă dulapul medicului, este aşezată o **presă din lemn pentru plante**, datată în secolul al XVII-lea (numărul de inventar F16), care a aparţinut farmaciei „La Vulturul Negru" din Sibiu.

Plantele erau presate astfel: erau introduse între scândurile de lemn, armate în interior cu două plăci de alamă, apoi şuruburile presei erau strânse manual.

Substanţele, obţinute după presarea plantelor, erau puse la macerat, în alcool, în **recipientul din fier** alăturat presei, datat în secolul al XVII-lea (numărul de inventar F338).

Aceste două instrumente de laborator evidenţiază, încă odată, că plantele erau materia primă esenţială în prepararea medicamentelor în această perioadă şi ilustrează tehnica rudimentară
şi laborioasă de preparare a acestora în secolul al XVII-lea.

Tot aici sunt expuse: **dispozitive pentru prepararea supozitoarelor şi pentru turnat bujiuri** – sec. al XIX-lea, proveniența Farmacia „La Vulturul Negru” din Sibiu, Farmacia de Stat nr. 22 Bucureşti, numere de inventar F1898, F1896, F1897, F604, F605, F606 (fig. 1) și **dispozitive de umplut buline** – secolul al XIX-lea, proveniența Farmacia „La Vulturul Negru” din Sibiu, numere de inventar F3524, F1107, F1901 (fig.2).

Fig. 1

Fig. 2

Caseta „Moschus” pentru parfum, datată în secolul al XIX-lea, provine de la Farmacia de Stat nr. 4 din Focşani, numărul de inventar F2283.

Caseta prezintă în interior o spatulă, o balanţă de mână, un mojar cu pistil și două flacoane de sticlă.

Interiorul este dublu compartimentat, iar pe capac este maruflată catifea albastră.

Trusa conține un mojar din porţelan cu cioc şi cu pistil. Pistilul are extremitatea inferioară ovoidală, format tipic, iar extremitatea superioară netezită, prezentând inscripţia Moschus.

Balanţa mică, de mână, are talere din os, care se prind de braţele balanţei prin trei şnururi de culoare verde.

Spatula este şi ea realizată din os.

Unul dintre flacoanele din sticlă prezintă inscripţia Moschus pe capac.

Toate obiectele sunt aşezate în

Scarificatoarele, datate în secolul al XVII-lea, numere de inventar F3420, 3422, 3423, provin din depozitul Muzeului Naţional Brukenthal.
Scarificatoarele erau ustensilele utilizate în sângerarea terapeutică sau, popular, lăsarea de sânge. Sângerarea terapeutică a fost larg răspândită în Europa din Antichitate până în secolul al XIX-lea, fiind considerată una dintre cele mai vechi tehnici medicale. Terapia avea la bază scarificarea, adică tăierea superficială a pacientului şi extragerea unei cantităţi de sânge, cu scopul de a oprii sau prevenii o boală.

În Europa Evului Mediu, sângerarea terapeutică era întrebuinţată pentru numeroase afecţiuni, chiar dacă rezultatele, de cele mai multe ori, erau în defavoarea pacientului.
În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, datorită efectelor negative, sângerarea terapeutică era evitată de doctori, chiar dacă în secolul al XIX-lea încă se mai practica.

Inhalatoarele, datate în secolul al XIX-lea, numere de inventar F3315, F3316, incomplete, sunt modelul doctorului Siegel, care în 1864 a inventat acest dispozitiv numit inhalatorul sau pulverizatorul cu aburi.
Principiul utilizării instrumentului din metal de către pacienţii astmatici era unul simplu: arzătorul cu spirt situat la baza cazanului era aprins, iar în cazan se afla apă. Odată cu fierberea, aburii de apă treceau prin sistemul de tuburi scurte şi înguste, ajungând la medicamentul suspendat de cel de-al doilea tub. Vaporii erau inhalaţi de pacient printr-o piesă bucală, din sticlă.

Trusa chirurgicală oftalmologică, datată în secolul al XIX-lea, numărul de inventar F3553 (fig. 1), a fost donată de către doctorul pediatru sibian Krauss, în anul 1975. Trusa a fost fabricată în Viena și cuprinde 23 piese, dintre care 14 sunt prevăzute cu mânere din fildeş.

Fig. 1

Caseta chirurgicală, datată în secolul al XIX-lea, numărul de inventar F3447 (fig. 2), a fost achiziţionată de către muzeu în anul 2002, de la proprietar Gheorghe Boca, din Alba Iulia.
De provenienţă americană, trusa medicală prezintă o inscripţie cu numele şi adresa firmei producătoare din New York, are o structură bicompartimentată şi conţine 10 ustensile specifice activităţii medicale, destinate amputaţiei, trepanației și procedurilor de obstetrică – ginecologie.

Fig. 2

Tot în holul de trecere de la oficina spre laborator, mai pot fi văzute în expunere:

Seringi, secolele XVIII – XIX (numere de inventar F1351, F1353, F3428, Fn), provenite din depozitul Muzeului Naţional Brukenthal. Dispozitive medicale similare seringilor, cu acelaşi principiu, au fost folosite încă din anul 900 î.Hr. de către egipteni, pentru a extrage lichide sau corpuri străine din pacienţi.
Conceptul seringii datează de la Galenus (129 – 216 d.Hr.), iar forma ei modernă apare în secolul al XV-lea în Italia.
Injectarea soluţiilor intravenos s-a realizat încă din 1670.
Invenţia primei seringi hipodermice (seringa actuală) este acreditată atât medicului ortoped şi chirurg francez Charles Gabriel Pravaz (1791 – 1853) cât și doctorului scoţian Alexander Wood (1817 – 1884), în anul 1853.

Fig. 1

Fig. 2

Termofor din aramă, secolul al XIX-lea, număr de inventar F1355 (fig. 1), proveniență necunoscută.
Recipientul inferior era umplut cu apă caldă, fiind folosit pentru a încălzi pacientul.
Termofoarele au fost folosite încă din secolul al XVI-lea.

Tăviță renală, din alamă, secolul al XX-lea, numărul de inventar F3433 (fig. 2), proveniență necunoscută.
Numele vasului reiese din forma reniformă.

LABORATORUL FARMACISTULUI

Exponatele din laborator – balanţe de diferite tipuri, mojare, maşini pentru zdrobirea, măcinarea şi pulverizarea materiilor prime, filtre, distilatoare, recipiente ceramice şi metalice, accesorii, sticlărie de laborator, reţetare (grupate funcţional în jurul mesei de receptură), toate se remarcă prin unitatea tematică.
Colecţia muzeului include numeroase obiecte şi dispozitive, ce ilustrează complexitatea proceselor de elaborare a medicamentelor şi evoluţia acestora, în strânsă legătură cu evoluţia ştiinţei şi tehnicii farmaceutice.

Laboratoarele farmaciilor secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea păstrează, până în zilele noastre, atmosfera alchimică a acelor epoci.

Colecţia de sticle de laborator a muzeului cuprinde pâlnii simple, pâlnii de separaţie, sticle Wolff cu două şi trei gâturi, mensuri, cilindrii, retorte, refrigerente Liebig, pipete și borcane de sticlă din secolul al XVII-lea.

Deasupra intrării în laborator, şi de jur împrejurul acesteia, sunt atârnate **tigăi uriaşe, ibrice din alamă cu cozi lungi din fier, oale, polonice de diferite forme, linguri din fier cu două capete**, asemănătoare unor suliţe, toate datate secolul al XVIII-lea. Au aparţinut, în momentul naţionalizării, farmaciilor „La Leu” din Sibiu, „La Vulturul Negru” din Sibiu, „La Coroana” din Sibiu, Farmacia de Stat numărul 6 din Sibiu, Farmacia de Stat numărul 8 din Sighişoara, Farmacia de Stat numărul 22 din Bucureşti, dar şi fondului de obiecte din depozitul general al Muzeului Naţional Brukenthal.

Farmacistul utiliza aceste vase pentru prepararea remediilor, un proces laborios, care începea cu materia primă aşa cum este ea întâlnită în natură (plante verzi, minerale sub formă de rocă, fructe, seminţe etc.).

Impresionează dimensiunea şi greutatea **mojarelor** din fier, datate secolul al XVIII-lea, expuse la nivelul podelei laboratorului. Proveniența originară a acestor ustensile depăşeşte graniţele ţării.
De asemenea, maşinile din fier şi fontă atrag atenţia vizitatorului încă de la intrarea în laborator; scopul acestora era de a uşura munca farmacistului în secolul XIX.

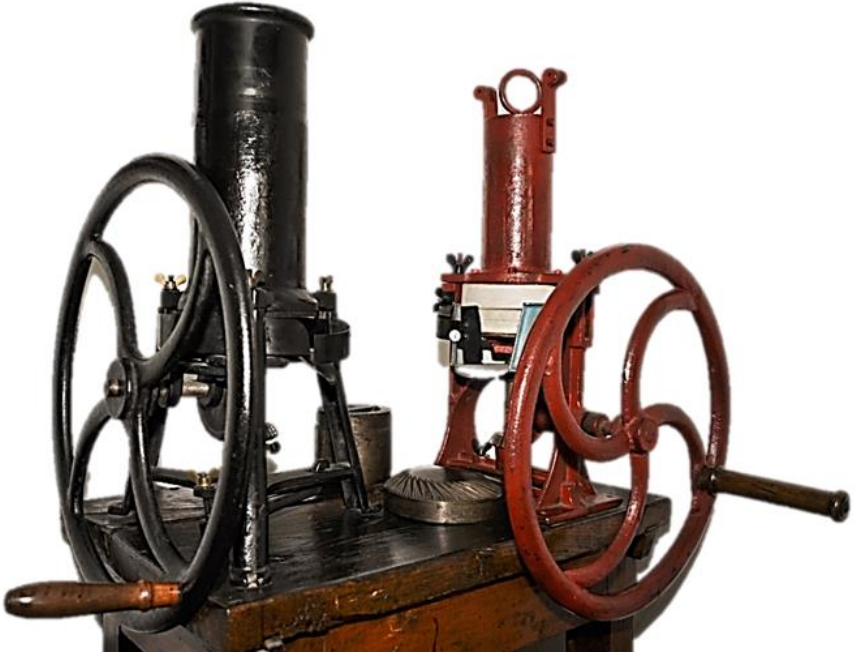

Astfel de dispozitive erau **moara de mână**, din fontă, cu roată pentru măcinat şi **maşina cu şaibe de porţelan pentru pulverizat**, cu manipulare manuală, datate secolul al XIX-lea (numerele de inventar F13, F14).
Dispozitivele au aparţinut farmaciei „La Vulturul Negru” din Sibiu.
Ambele au fost utilizate pentru pulverizarea substanţelor necesare obţinerii remediilor.

Dacă, în oraşul Sibiu, în anul 1494, a fost inaugurată prima farmacie orăşenească de pe teritoriul ţării noastre, în localitatea Biertan (din judeţul Sibiu) a fost deschisă prima farmacie rurală din Transilvania.
De la această farmacie din Biertan, în laboratorul muzeului, se află etalat un **distilator din cupru** datat 1810, format dintr-un cazan de încălzire a apei, aşezat pe o sobă de fontă cu trei picioare, cazan de răcire cu condensatorul şi conducte de comunicare, alimentare şi evacuare.

O altă **maşină de pulverizat** este cea cu bile metalice, originară din Franţa, datată secolul al XIX-lea, numărul de inventar F345 (fig. 1), care a aparţinut Farmaciei de Stat numărul 4 din Focşani.
Corpul maşinii este circular; acesta se deschide / închide prin rotirea celor două emisfere. În interior prezintă bile metalice. Materialul farmaceutic necesar pulverizării se introduce în interior. Corpul circular este fixat pe un ax orizontal, susţinut de un suport de alamă. Axul este cel care pune în mişcare emisferele şi respectiv bilele metalice, prin acţionarea manuală a manivelei. Bilele metalice lovesc materia primă farmaceutică, pulverizând-o. Pe corpul maşinii este inscripţionat DIJON VELLOPORPYRE GIRAUD. BTE. S.G.D.G.
Maşina de zdrobit droguri, secolul al XIX-lea, provine de la Farmaciile de Stat numărul 22 şi numărul 17 din Bucureşti, numărul de inventar F436 (fig. 2). Conform Dicţionarului Explicativ Român, noţiunea de drog are trei conotaţii: o substanţă de origine vegetală, animală sau minerală care se întrebuinţează la prepararea unor medicamente, un stupefiant sau numele a două plante *Genista albida Willd. şi Genista oligosperma Simonk*.

Fig. 1

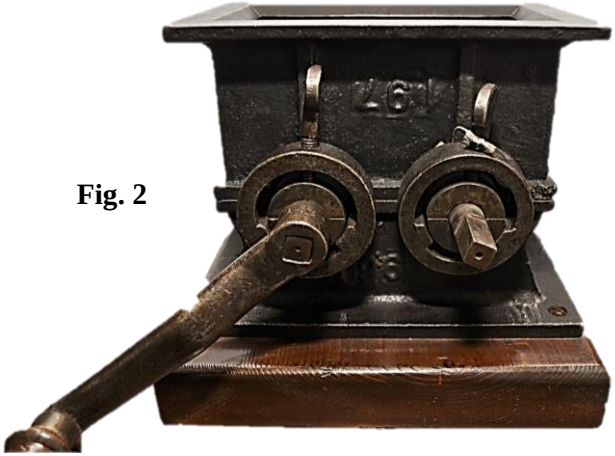

Fig. 2

Maşinile pentru umplerea tuburilor de unguente, secolul al XIX-lea, a aparţinut Farmaciei de Stat numărul 22 din Bucureşti, numere de inventar F441 şi F3608. Sunt expuse lângă masa laboratorului.
Tot aici se află şi **percolatoarele din fier**, secolele XVIII – XIX, de la Farmacia de Stat numărul 58 din Bucureşti, utilizate în obţinerea tincturilor. Percolatorul, aşezat pe suport de fier cu trei picioare F3608, este format dintr-un corp cilindric care în partea superioară prezintă un capac prins în patru şuruburi; capacul prezintă o gură de umplere, iar în partea inferioară are gura de scurgere. Ca elemente auxiliare prezintă o pâlnie din aluminiu, prevăzută cu două mânere.

Percolator din fier

Maşinile pentru umplerea tuburilor de unguente

În sectorul expozițional al laboratorului este evidenţiată evoluţia preselor pentru supozitoare şi tabletat, prin prezentarea **maşinii pentru preparat supozitoare**, din prima jumătate a secolului al XX-lea (numărul de inventar F449), donată de Farmacia de Stat numărul 40 din Bucureşti şi **presele pentru tabletat**, secolul al XIX-lea (numerele de inventar F444 şi F445), Farmacia de Stat numărul 58, Bucureşti.

Realizate din fier, presele pentru tabletat prezintă o pâlnie, prin care se introducea materia primă în matriţă, un mâner prin care se activa un piston inferior ce fixa materialul în matriţă, iar cu o alta manetă se activa un piston superior pentru presarea materialului.

Între cele două pistoane, inferior, respectiv superior, se forma tableta, ulterior eliminată printr-un orificiu similar unui scoc de casă.

Maşina pentru zdrobit seminţele oleaginoase, datată în secolul al XIX-lea, provenită de la Farmacia de Stat numărul 17 din Bucureşti, este compusă din: o pâlnie de alimentare (în formă de piramidă, detaşabilă), un corp de formă paralelipipedică (fără fund, cu orificii laterale pentru fixare, având în interior elementele active) și doi tamburi cu incizii (care efectuau zdrobirea), acţionaţi de un angrenaj cu două roţi dinţate, prin intermedi-ul unei roţi de fontă prevăzută cu mâner. Şurubul de reglare a distanţei dintre tamburi facilita folosirea maşinii pentru mai multe tipuri şi dimensiuni de seminţe oleaginoase.

Fig. 1

Fig.2

Dimensiunea impresionantă a **balanţei cu talere din cupru, şi greutăţi armate** (fig. 1), secolul al XVII-lea, care a aparţinut Farmaciei Policlinicii din Sibiu (numărul de inventar F471), atestă cantitățile mari de material organic brut, procesat de către farmacist.

Această balanţă este cea mai veche din colecţia de balanţe şi greutăţi a muzeului.

Cuţitele pentru tăiat materiale vegetale (fig. 2), fixate pe suport de lemn, datate în secolul al XVIII-lea, provin de la Farmacia "La Leul" (Farmacia de Stat nr. 5) Sibiu.
Deși par instrumente rudimentare, aceste ustensile erau eficiente în raport cu volumul cantitativ de materie primă.

De la duritatea maşinilor din fier şi fontă, trecem la **filtrele din ceramică sau filtrele Berkefeld**.

Ceramica acestor filtre era obţinută din lut cu diatomee sau Kieselguhr.

Filtrul a fost inventat în 1891, în Germania, ca apoi, din 1922, să fie comercializat de către firma Berkefeld Filter Co. din Marea Britanie. Berkefeld era numele proprietarului minei de la Hanovra, Germania, de unde se obţinea materialul ceramic. Filtrul Berkefeld este un bun filtru bacterian pentru apă, utilizat în laboratoarele de microbiologie, în farmacii, locuinţe sau chiar pe teren.

În interior, filtrul este format din doi cilindri din metal, aşezaţi unul deasupra celuilalt. Cilindrul de deasupra prezintă în partea superioară un capac, iar în partea inferioară este prevăzut cu găuri continuate cu coloane de filtrare din ceramică, ce se deschid în cilindrul de dedesubt.

Principiul funcţionării filtrului era simplu: cilindrul superior era umplut cu apă, apa forţată de gravitaţie se prelingea pe coloanele din ceramică şi ajungea în cilindrul inferior, unde era depozitată şi evacuată în funcţie de necesitate. Unele filtre erau echipate cu un miez de carbon, pentru a acţiona ca un absorbant de dezodorizare a apei. Cilindrii puteau fi impregnaţi cu argint, pentru a inhiba dezvoltarea bacteriilor. De asemenea, anumite filtre, în funcţie de gradul de porozitate a ceramicii, ajutau la eliminarea unor ciuperci microscopice şi pulberile aflate în suspensie.

Filtrele erau sterilizate prin autoclavizare sau prin sterilizare cu vapori după curăţare.

Dacă nu era utilizat imediat în prepararea remediilor, materialul organic vegetal procesat era pus la macerat în recipientele de lut, expuse deasupra uşii de intrare, în ultima cameră expoziţională a muzeului.
Din materialul vegetal crud, farmacistul obţinea uleiurile volatile şi tincturile folosind **principiul distilării**, pe masa din laborator fiind etalată o astfel de instalaţie (fig. 1).

Fig. 1

În farmacie totul necesită precizie, de aceea din laborator nu puteau lipsi **balanţele de mână şi mensurile** (fig. 2).
Colecţia de mensuri farmaceutice, din cositor, datate în secolul al XIX-lea, cuprinde piese care, în majoritatea lor sunt originare din Viena şi donate de către Farmacia de Stat nr. 1 Timişoara, Farmacia „La Coroana" Sibiu și Farmacia „La Vulturul Negru" Sibiu.

Fig. 2

Pe masa din laborator poate fi observat **pilularul** din lemn, simbol al practicii farmaceutice a secolului al XVIII-lea, utilizat la prepararea pilulelor.
Acesta prezintă o placă din lemn, de formă dreptunghiulară, pe care este fixat cuţitul inferior din lemn, ce prezintă 30 diviziuni; cuţitul superior din lemn, tot cu 30 diviziuni, este fixat în patru şuruburi pe un suport de lemn cu două mânere.
Pilularul are şi o rondelă din lemn, prevăzută cu buton, folosită la rotunjirea pilulei. Pilulele erau conservate în capsula metalică, compusă din două emisfere, detaşabile. Piesele au fost donate de către Farmacia de Stat numărul 20 din Sibiu.

Din colecţia unui muzeu al farmaciei nu pot lipsi vechile **reţete farmaceutice**. Colecţia de reţete a muzeului nostru cuprinde exemplare eliberate, în secolele XVIII – XIX, de către medicii oraşului Sibiu.
Exemplu, reţeta eliberată în data de 10.06.1873 de către doctorul Carl Engber, din imaginea alăturată.

***SAMUEL CHRISTIAN FRIEDRICH HAHNEMANN* (1755 – 1843) – PĂRINTELE HOMEOPATIEI LA SIBIU**

Imaginile şi exponatele care se află în ultima încăpere a traseului expoziţional sunt aservite ideii de ilustrare a tradiţiei homeopate la Sibiu.

Colecţia homeopată cuprinde 2.910 piese, respectiv truse şi flacoane cu preparate homeopate, preluate de la vechea farmacie sibiană „La Îngerul", farmacie cu dublu profil alopat şi homeopat. Marea majoritate a flacoanelor cu preparate homeopate au înscrise pe etichetă sursa de proveniență din Leibzig, Viena, Dresda, Berlin, Budapesta și Londra, dovedind amploarea practicii homeopatice şi relaţiile farmaciei sibiene.

Părintele acestei doctrine terapeutice, Samuel Christian Friedrich Hahnemann, a trăit la Sibiu timp de un an şi jumătate.

Reprezentarea sa poate fi astăzi admirată în grădina Palatului Brukenthal, în galeria personalităților importante pentru evoluția istorică a Muzeului în contextul multicultural al comunității sibiene, dar și pentru evoluția Transilvaniei, în context național și european.

La 14 octombrie 1777, prin intervenţia medicului vienez Baron de Quarin, Hahnemann era primit în loja masonică sibiană, cu titulatura „Candidat la Medicină şi Bibliotecar al Excelenţei Sale, Baronul Brukenthal“, alăturându-se elitei intelectuale locale, mulţi dintre participanţi având preocupări ştiinţifice, mai ales în domeniul istoriei şi al ştiinţelor naturii.

Din vara anului 1777 şi până în primăvara anului 1779, Samuel Hahnemann a împărţit sarcina de bibliotecar cu Michael Soterius von Sachsenheim (1742 – 1794), ambii având sarcina să catalogheze colecţiile Guvernatorului Transilvaniei.

În primăvara anului 1779, Hahnemann se întoarce la Erlangen pentru a-şi definitiva studiile. La aproape 20 de ani de la plecarea din Sibiu, Hahnemann publică lucrarea *Eseu asupra unui nou principiu de descoperire a virtuţilor curative ale unor substanţe medicamentoase* (1796) prin care prezintă, pentru prima dată, noua doctrină terapeutică, homeopatia.

Sectorul homeopatic

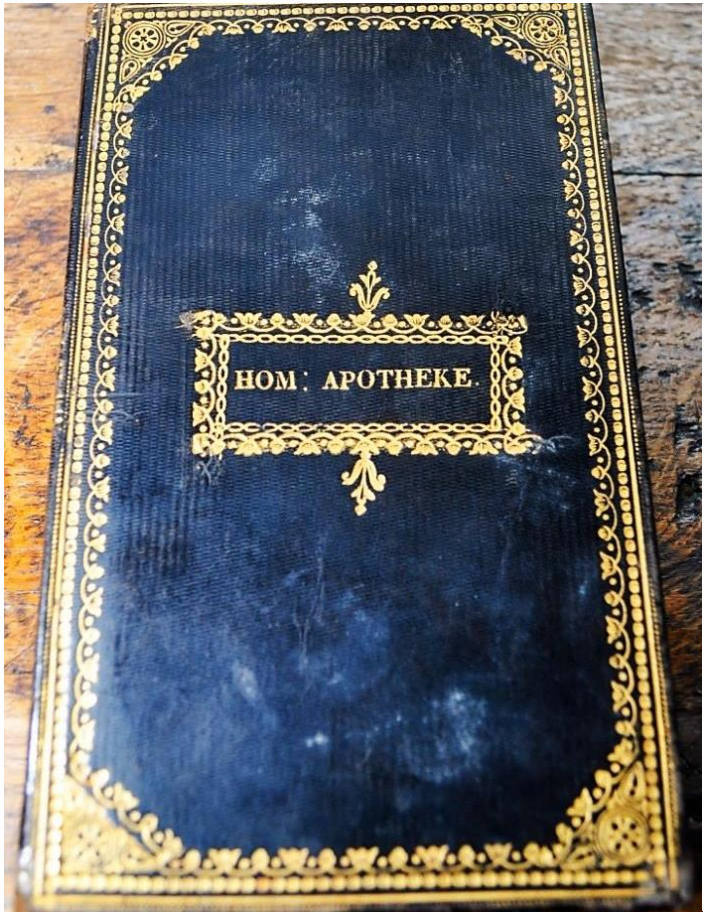

În anul 1810, apare *Organon al artei de a vindeca*, care fundamentează principiile doctrinei homeopatice. Homeopatia are la bază principiul similitudinii *similia similibus curantur* – ceea ce te îmbolnăveşte, te poate şi vindeca, cunoscut încă de pe vremea lui Hipocrate.

Principiul homeopatiei este opusul principiului care a stat la fundamentarea medicinii tradiţionale *Contraria contrariis curantur* – opusul te poate vindeca.

Pe lângă principiul similitudinii, Hahnemann a aprofundat și principiul potenţării, însemnând diluţie şi agitare: o parte din substanţa mamă este cu (alcool) sau pulbere (lactoză) şi agitată după 46 de reguli, dintre care una corespunde ritmului inimii. Aceasta este prima diluţie D1.

O parte din prima diluţie D1, amestecată şi agitată cu alte nouă părţi de solvent, reprezintă diluţia a doua D2. Cu cât substanţa este mai puternic activă, cu atât diluția cu care se lucrează va fi mai mare, ajungându-se, în final, la diluţii în care nu se mai află nici o urmă din substanţa mamă.

Aconitu
Antimon
Arnica.
Arsenic
Belladon
Bryoni
Canna
Carbo v
Chamou
Euphr
ar. sul
Lachesis
Pulsatil
toxico
Silicea.
Sulphur
Tartar
Thuja.
Veratru
F.
2347

Truse portabile, conţinând remediile homeopatice, din colecţia muzeului.

În spaţiul expoziţional dedicată homeopatiei, este prezent şi renumitul sas transilvănean din Braşov, **Johann Martin Honigberger** (1795-1869), în reprezentarea lui Lucian Eugen Popescu (numărul de inventar F3828), pictor român din Sibiu. Portretul, pictat în anul 1971, a fost donat Muzeului Naţional Brukenthal în 6 septembrie 1996 de către autor, constituind o reproducere color a gravurii lui Karl Mahlknecht (1810-1893), datată 1835.

Johann Martin Honigberger s-a născut la Braşov, în 1795, și a ucenicit în farmaciile din Braşov şi Bistrița.
În căutarea unor oportunităţi de câştig, a călătorit în Orient; între 1815 şi 1828 a practicat medicina în Turcia, Siria, Liban, Palestina şi Egipt, apoi s-a stabilit în Panyab, la Lahore. Din 1829 până în 1834, Honigberger a fost medic la curtea maharajahului Ranjit Singh (1780 – 1839), unde cunoaşte şi metode arabe şi hinduse de tratament.

În vara anului 1834, în timp ce se afla la Orenburg, Honigberger a întâlnit un grup de medici germani, aflaţi în slujba ţarului, care l-au informat despre descoperirea unei noi metode de vindecare, total diferită de ceea ce se folosise până atunci, numită homeopatie.

În 1835, J. M. Honigberger a călătorit în Austria, Franţa, Germania şi Anglia, îmbrăcat în fastuosul său costum oriental. În cursul acestei călătorii, una din opririle sale a fost la Paris, unde l-a vizitat pe doctorul Hahnemann, aflând chiar de la acesta, principiile şi metodele homeopatiei.

La recomandarea doctorului Hahnemann, J. M. Honigberger a discutat cu dr. Lehmann, elev al lui Hahnemann, şi a cumpăra din farmacia acestuia, preparate homeopatice.

Potrivit biografiei sale, în 1836, în timp ce se afla la Viena, Honigberger contractă holera și se vindecă prin aplicarea unui tratament homeopatic, preluat de la dr. Lehmann.

Succesul obţinut l-a determinat să aplice metode homeopatice pacienţilor săi. Între anii 1836 și 1838, a devenit celebru la Constatinopol, pentru tratarea cazurilor de ciumă, prin remedii homeopatice.

A murit la data de 18 decembrie 1869, în Braşov (pe atunci Kronstadt).

Utilizând anumite fapte reale, existenţa istorică a lui Honigberger (experienţele acestuia din Rishikesh), Mircea Eliade (1907 – 1986) a scris nuvela fantastică *Secretele doctorului Honigberger* (publicată prima dată în 1940).

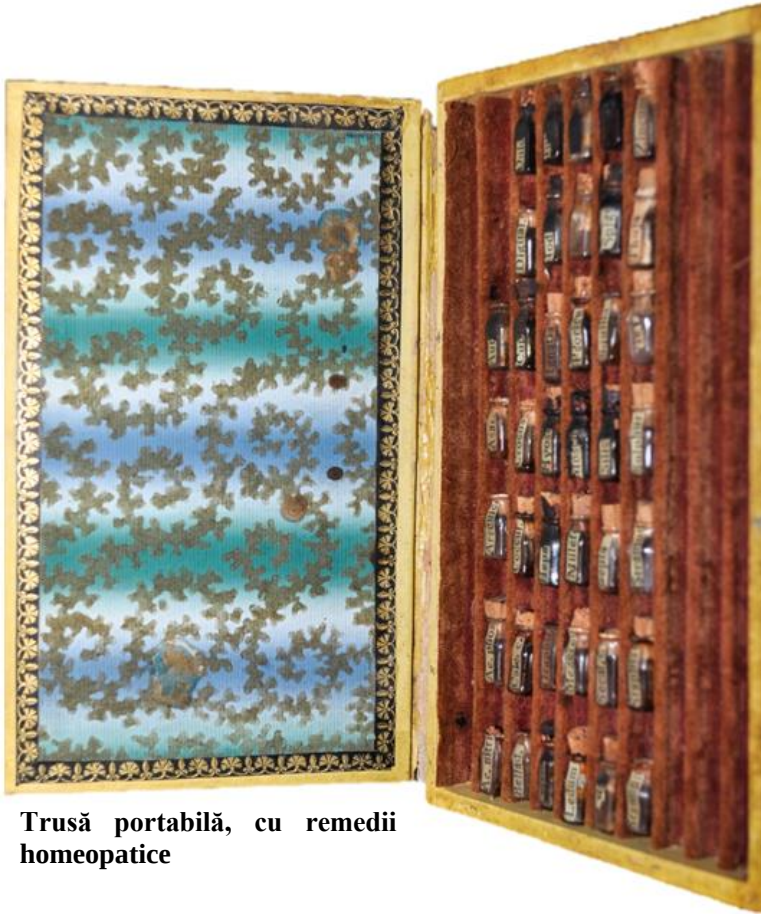

Trusă portabilă, cu remedii homeopatice

În ultima încăpere a traseului expozițional sunt expuse și selecții din publicațiile de specialitate precum **vechile farmacopei austriece** (1775), utilizate în Transilvania, aparţinând Bibliotecii Brukenthal, sau **lucrări de farmacologie şi tehnică farmaceutică, manuscrise**.

Tot aici poate fi întâlnită **mumia** (*Pulvis mumiae, Mumia vera aegyptiaca*), o pulbere obţinută prin măcinarea mumiilor umane, mumiile egiptene fiind sursa principală de proveniență.
De ce era folosit praful de mumie ca remediu?
Cea mai plauzibilă explicație indică o confuzie.

În perioada Cruciadelor, europenii au ajuns în zona Orientului, dornici să cunoască cât mai multe aspecte ale civilizației locale.
Din Marea Moartă se extrăgea o rocă, prin a cărei mărunțire, de către localnici, se obținea un remediu tradițional important în tratarea bolilor arteriale; de asemenea, era folosit pentru dezinfectarea rănilor, vindecare fracturilor și ca insecticid.

Numele acestui remediu era *mumyia*. Același cuvânt, *mumyia*, descria și o substanță cu aspect de rășină, folosită la îmbălsămarea cadavrelor.
Astfel, întregul cadavru îmbălsămat, precum și exsudatul rășinos, negru, răzuit din acesta, au primit numele MUMIA, devenind, în trecut, un panaceu valoros și greu de obținut .

Cutie din lemn conţinând praf de mumie (sec. XVII)
Provenienţa: donaţia Dr. Viktor Weindel (1887 – 1966)

Muzeul de Istorie a Farmaciei este un spaţiu ştiinţific, tehnic, istoric, cultural şi, nu în ultimul rând, al reflecţiei asupra fragilităţii sănătăţii şi efemerităţii vieţii.

Memento mori (aminteşte-ţi că vei muri), *Hodie mihi cras tibi* (azi eu, mâine tu) sunt două inscripţiile, pline de înţelepciune, datate 1615, de pe dulapul de farmacie expus în ultima încăpere.

Aceasta este și esența preocupărilor și căutărilor lui Christian Friedrich Samuel Hahnemann care scria despre medicina timpului său:

„Simțul datoriei nu îmi va îngădui, cu ușurință, să tratez starea patologică necunoscută a fraților mei, aflați în suferință, prin medicamente necunoscute. Gândul, de a deveni, astfel, un ucigaș și răufăcător față de viața semenilor, a fost mult prea teribil pentru mine, încât am renunțat cu totul la practica medicinii încă din primii ani de căsătorie, preocupându-mă doar de chimie și scris.”

Principul vindecării după Christian Friedrich Samuel Hahnemann:
"Ceea ce poate produce o serie de simptome într-un individ sănătos, poate trata un individ bolnav care manifestă un set similar de simptome."

1. P. tubulosa – röhrenförmig –
2. – globosa – kugelförmig
3. infundibuliformis – trichterförmig
4. hypocrateriformis – stieltellerförmig
5. campanulata – glockenförmig
6. rotata – radförmig –

B. Mon. d. einzelnständigen einblättrig Blumen Kelch.

Man unterscheidet:

1. labiata s. bilabiata – zweilippig – wenn d. Rand in zwey ungleiche Theile oder Lippen getheilt ist, sind diese klein und von einander getheilt entfernt, so heißt sie hiatus – rachenförmig – sind sie aber einander so genähert, daß sie sich berühren, so nennt sie personata – larvirt – genannt.

2. lingulata – bandförmig – wenn sich d. Rand an einer Seite in einen schmalen Kreis endigt –

C. Mon. d. einblättrigen regelmäßigen Blumen Kelch.

Ihr Formen sind:

1. Cruciata – kreuzförmig – sie besteht aus 4 kreuzweis einander gegenüberstehenden Blättchen, mit einem einblättrigen Kelch, 4 Staubgefäßen, von denen 2 kleiner, und 4 größer sind, einfach ist immer eine Scheide und ein Pistill, und selbe Pflanzen gehören alle zu Syngenesie in die Tetradynamie.

2. rosacea – rosenartig – sie besteht aus 5 Blättern, einem 5theiligen Kelch, 5 Blättchen, die auf einen Kelch stehen, einer und vielen Staubgefäßen Polyandrie. Rosa canina.

3. malvacea – malvenartig – sie besteht aus 5 an dem Kegel zusammengewachsenen Blättchen, die Staubgefäße sind zusammengewachsen und in Büschel vereinigt, Monadelphia. Althaea officinalis.

4. Caryophillacea – nelkenartig – sie besteht aus 5 mit langen Nägel versehenen Blättchen, 10 Kelch, 10 Staubgefäßen, 2 Griffel, Decandria. Dianthus.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

ADAMS J., 2004: Hideous Absinthe: A History of the Devil in a Bottle. – I.B. Tauris & Co. Ltd., p. 297

BAN M., 1998: Colecţia de istorie a farmaciei. – *Studii şi comunicări*. Muzeul Naţional Brukenthal, Muzeul de Istorie Naturală, Vol. 27, volum omagial 1895 – 1995, Editura Imago, Sibiu, pp. 247 – 251.

BAN M., 2004a: Borcane farmaceutice din ceramică, faianţă, porţelan şi sticlă mată, secolele XVIII şi XIX, în Muzeul de Istorie a Farmaciei Sibiu. – *Studii şi comunicări*. Muzeul Naţional Brukenthal, Ştiinţele Naturii, Vol. 29, Sibiu, pp. 265 – 276.

BAN M., 2004b: Borcane farmaceutice de lemn, secolele XVIII şi XIX, din Muzeul de Istorie a Farmaciei Sibiu. – *Studii şi comunicări*. Muzeul Naţional Brukenthal, Ştiinţele Naturii, Vol. 29, Sibiu, pp. 277 – 297.

BAN M., 2008a: Colecţia de mojare din Muzeul de Istorie a Farmaciei Sibiu. – *Brukenthal Acta Musei*, III.3, Sibiu, pp. 129 – 137.

BAN M., 2008b: Pharmacy devices from 18th to 20th century in the Sibiu Pharmacy History Museum. – *Brukenthal Acta Musei*, III.3, Sibiu, pp. 139 – 149.

DUJANY R., 2005: Manual practic de homeopatie: noţiuni de bază, tratament şi materia medica. – Editura Polirom, Iaşi, p. 316

HÉRAUD A., 1919: Nouveau dictionnaire des plantes médicinales. – Cinquiéme édition. Librarie J. – B. Baillière et Fils, Paris, p. 653

LUX I., 1997: Hanhnemann, fondatorul homeopatiei, şi Sibiul. – *Convergenţe transilvane*, vol.6, Editura Hora, Sibiu, pp. 33 – 44.

ROTH F.J., 1970: Primele farmacii din Sibiu şi evoluţia lor până în secolul al XIX-lea. – *Studii şi comunicări*. Muzeul Brukenthal, Ştiinţe Naturale, Vol. 15, Sibiu, pp. 321 – 336.

ROTH F.J., 1973: Registrul matricol al fostei asociaţii a farmaciştilor regiunii a VI-a Transilvania, districtul 21 recte 22 Sibiu, de la înfiinţare până în anul 1919 (încercare de reconstituire a unui document pierdut). – *Studii şi comunicări*. Muzeul Brukenthal, Ştiinţe Naturale, Vol. 18, Sibiu, pp. 229 – 262.

ROTH F.J., 1976: Organizarea farmaceutică din secolele trecute în Transilvania şi în special la Sibiu. – *Studii şi comunicări*. Muzeul Brukenthal, Ştiinţe Naturale, Vol. 20, Sibiu, pp. 347 – 355.

***, Procese verbale de preluare a obiectelor farmaco-istorice de la diversele farmacii aflate în arhiva Muzeului de Istorie a Farmaciei.
***, 1774 – Pharmacopoea Austriaco-Provincialis, Viena.
***, 1862 – Pharmacopoea Română Ediţia I, Bucureşti.